

Ιστορία Θεωρητικής Κατεύθυνσης Γ' Λυκείου 2001

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

Θέμα Α1

α. Να δώσετε με συντομία το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών εννοιών:

- Τανζιμάτ
- Εθνικόν Κομιτάτον
- Ομάδα των Ιαπώνων.

Μονάδες 15

β. Να προσδιορίσετε, αν το περιεχόμενο των ακόλουθων προτάσεων είναι σωστό ή όχι, γράφοντας στο τετράδιό σας την ένδειξη **Σωστό** ή **Λάθος** δίπλα στον αριθμό που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση.

1. Η ελληνική βιομηχανία κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα υπέφερε από την έλλειψη κεφαλαίων.
2. Ένα από τα αιτήματα των "αντιπολιτευτικών ομίλων" στα τέλη της δεκαετίας του 1850 ήταν η ίδρυση αγροτικών τραπεζών.
3. Μετά την επιβολή του Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου, η εγγύηση των Δυνάμεων αύξησε την πιστοληπτική ικανότητα του κράτους.
4. Η "Πατριαρχική Επιτροπή" μερίμνησε για την εγκατάσταση των προσφύγων στη Μακεδονία και τη Θράκη.
5. Στις εκλογές του 1933 επικράτησε το Κόμμα των Φιλελευθέρων.

Μονάδες 10

Θέμα Α2

α. Σε ποια κατάσταση βρισκόταν το πιστωτικό σύστημα της χώρας μέχρι το 1841;

Μονάδες 12

β. Ποια ήταν η προσφορά των Μικρασιατών προσφύγων του 1922 στον τομέα του πολιτισμού;

Μονάδες 13

Θέμα Β1

α. Με βάση το παρακάτω κείμενο του Χαρίλαου Τρικούπη και τις ιστορικές σας γνώσεις να αναλύσετε τις βασικές γραμμές του εκσυγχρονιστικού προγράμματός του και να αναφέρετε τις προσπάθειες που έγιναν για να υλοποιηθεί.

Προγραμματικές δηλώσεις του Χ. Τρικούπη στη Βουλή, Μάρτιος 1882:

«Το πρόγραμμα ημών ζητεί την ανόρθωσιν του τόπου. Η κοινωνία ζητεί φραγμούς κατά των υπερβασιών της κυβερνήσεως, κατά των υπερβασιών παντός ισχύοντος, κατά των υπερβασιών της Βουλής. Δίδοντες ώθησιν ... εις πάντα τα αφορώντα εις την υλικήν πρόοδον, ήτις αποτελεί τα νεύρα της εθνικής ενεργείας, οφείλομεν ιδίως να δώσωμεν πάσαν ημών την προσοχήν εις την οικονομικήν κατάστασιν.»

Μονάδες 15

β. Να εξηγήσετε την αντίδραση της κοινής γνώμης απέναντι στην πολιτική του Χ. Τρικούπη.

Θέμα Β2

Με βάση τις δύο πηγές που σας δίνονται και τις ιστορικές σας γνώσεις για την τροποποίηση του Συντάγματος και το νομοθετικό έργο της κυβέρνησης Ελευθερίου Βενιζέλου το 1911, να αποτιμήσετε κατά πόσο οι αλλαγές που επέφερε τότε ο Ε. Βενιζέλος ανταποκρίνονταν στα αιτήματα του κινήματος στο Γουδί (1909).

α. Προκήρυξη του Στρατιωτικού Συνδέσμου την ημέρα του κινήματος, 15 Αυγούστου 1909:

«Προς την Α.Μ. τον Βασιλέα, την Κυβέρνησιν και τον Ελληνικόν Λαόν.
... Ο Σύνδεσμος των αξιωματικών του Εθνικού Στρατού της Ήραρας και του Ναυτικού ... προβαίνει εις την υποβολήν ιεράς παρακλήσεως προς τον Βασιλέα ... και προς την Κυβέρνησιν του, όπως ολοψύχως επιδοθώσιν εις την άμεσον και ταχείαν ανόρθωσιν των κακώς εν γένει εχόντων, ιδία δε των του Στρατού και του Ναυτικού ...

... Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος ποθεί ... όπως η Διοίκησις της Χώρας καταστή χρηστή και έντιμος, όπως η Δικαιοσύνη απονέμηται ταχέως μετ' αμεροληψίας και ισότητος προς άπαντας εν γένει τους πολίτας αδιακρίτως τάξεως, όπως η Εκπαίδευσις του Λαού καταστή λυσιτελής δια τον πρακτικόν βίον και τας στρατιωτικάς ανάγκας της Χώρας, όπως η ζωή, η τιμή και η περιουσία των πολιτών εξασφαλισθώσιν, και τέλος όπως τα οικονομικά ανορθωθώσι».

Γιάννης Κορδάτος: *Ιστορία της νεώτερης Ελλάδας, Ε' , σ. 114-117.*

β. Από το λόγο του Ελευθερίου Βενιζέλου στις 5.9.1910 στην πλατεία Συντάγματος:

«Συμπολίται,
Γνωρίζετε ποία υπήρξαν τα αίτια, τα οποία προεκάλεσαν την εξέγερσιν του Αυγούστου παρελθόντος έτους, επομένως δεν έχω ανάγκην να υπομνήσω αυτά εις υμάς δια μακρών ... Αστική δικαιοσύνη εφαρμόζουσα προς ρύθμισιν των σχέσεων του συγχρόνου βίου νομοθεσίαν χρονολογουμένην από 15 και 20 αιώνων ... Εμπορική νομοθεσία χρονολογουμένη από ενός αιώνος ... Ποινική διαδικασία ήτις ... κινείται βραδύτατα ... Δημοσία εκπαίδευσις, ήτις ... εκτρέφει δι' ανεπαρκούς άλλως τε μορφώσεως τροφίμους του προϋπολογισμού ανικάνους δια κάθε άλλο πλουτοπαραγωγόν επάγγελμα...

... Η Διοίκησις φατριάζουσα ...

... Έλλειψις αγροτικής ασφαλείας ... Αδιαφορία εντελής προς τας εργατικάς και αγροτικάς τάξεις ... Ανικανότης προς παρασκευήν αναλόγου προς τους πόρους της χώρας αλλά φερεγγύου και ετοιμοπολέμου πάντοτε στρατιωτικής δυνάμεως ... Η εκ των εκλογών της 8ης Αυγούστου προελθούσα λαϊκή αντιπροσωπεία αποστολήν έχει όπως αναθεωρήση ωρισμένας διατάξεις του Συντάγματος. Αλλά θα παρεγνώριζε τις προφανή αλήθειαν, εάν δεν ανεγνώριζεν, ότι εύρυνσις του κύκλου των εργασιών αυτής, όπως αναθεωρηθώσι και άλλαι διατάξεις του Συντάγματος, μη θίγουσαι ούτε την μορφήν της Πολιτείας, ούτε την εξουσίαν ή το πρόσωπον του Βασιλέως, ούτε την τάξιν της διαδοχής, ανταποκρίνεται προς ισχυράν αξίωσιν της Κοινής Γνώμης».

Γιάννης Κορδάτος: *Ιστορία της νεώτερης Ελλάδας, Ε' σ. 210-215.*

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Θέμα Α1

α.

Τανζιμάτ : σελ. 41 : «Όμως, την ίδια εποχή, στην Οθωμανική ... μπορούσε να προσφέρει».

«Όμως, την ίδια εποχή, στην Οθωμανική αυτοκρατορία εφαρμόστηκαν οι συνταγματικές μεταρρυθμίσεις του Τανζιμάτ (1856) που έδιναν διευρυμένα δικαιώματα στους χριστιανούς της αυτοκρατορίας. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές, σε συνδυασμό με τις νέες οικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν σε πολλές περιοχές της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, έδιναν σαφώς μεγαλύτερες ευκαιρίες στους ομογενείς από εκείνες που η Ελλάδα μπορούσε να προσφέρει».

Εθνικόν Κομιτάτον : σελ. 79 : «Ο λαός συμμετείχε ενεργά ... στην Οθωμανική αυτοκρατορία».

«Ο λαός συμμετείχε ενεργά στη συγκρότηση αυτών των δύο παρατάξεων. Μικρότερη απήχηση είχαν άλλοι πολιτικοί σχηματισμοί: Το **Εθνικόν Κομιτάτον**, υπό τον Επαμεινώνδα Δεληγιώργη, που υποστήριζε την ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού και τον εκσυγχρονισμό της χώρας, οικονομική ανάπτυξη και μεταρρυθμίσεις στη διοίκηση και στο στρατό, πολιτισμική εξάπλωση στην Οθωμανική αυτοκρατορία».

Ομάδα Ιαπώνων : σελ. 88 : «Το μοναδικό νέο πολιτικό ... διαλύθηκε το 1908».

«Το μοναδικό νέο πολιτικό στοιχείο έως το 1909 ήταν η εμφάνιση της κοινοβουλευτικής ομάδας των Ιαπώνων, πολιτικού μορφώματος υπό τον Δημήτριο Γούναρη, που ιδρύθηκε το 1906. Επίκεντρο της κριτικής του ήταν η αδυναμία του πολιτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις εξελίξεις της κοινωνίας. Η ομάδα δεν μπόρεσε να επιβιώσει και διαλύθηκε το 1908».

β.

1 : σωστό

2 : σωστό

3 : σωστό

4 : λάθος

5 : λάθος

Θέμα Α2

α.

σελ. 28-29 : «Το πιστωτικό σύστημα της χώρας ... ειδικών κοινωνικών ομάδων».

«Το πιστωτικό σύστημα της χώρας βρισκόταν πραγματικά, κατά τα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας, σε πρωτόγονη κατάσταση. Ήταν συνδεδεμένο με το εμπόριο των αγροτικών προϊόντων και ιδιαίτερα με τις εξαγωγές της σταφίδας. Οι έμποροι λειτουργούσαν και ως πιστωτές, με τοκογλυφικές διαθέσεις και όρους. Ο δανεισμός κατευθυνόταν, ως επί το πλείστον, προς τους παραγωγούς και δημιουργούσε προϋποθέσεις εκμετάλλευσης, καθώς ουσιαστικά επρόκειτο για έναν τρόπο προαγοράς της επικείμενης παραγωγής, με δυσμενείς για τον παραγωγό όρους. Την ίδια στιγμή άλλοι κλάδοι της παραγωγής στερούνταν των απαραίτητων για την ανάπτυξη των πιστώσεων, και έτσι περιοριζόνταν οι επιχειρηματικές πρωτοβουλίες. Η κατάσταση αυτή ήταν αντίθετη με τις προθέσεις και τις πολιτικές του κράτους και αποθάρρυνε τα ελληνικά κεφάλαια του εξωτερικού. Οι προσπάθειες για την άρση όλων αυτών των εμποδίων υπήρξαν έντονες και προέρχονταν από πολλές πλευρές. Δεν απέβλεπαν τόσο στην εξάλειψη της τοκογλυφίας, όσο στην παράλληλη δημιουργία ενός πιο σύγχρονου

πιστωτικού συστήματος, ικανού να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα ειδικών κοινωνικών ομάδων».

β.

σελ. 171 : δ. Πολιτισμός («Οι πρόσφυγες είχαν ζήσει ... ελληνικής ταυτότητας»).

«Οι πρόσφυγες είχαν ζήσει σε τόπους με πολιτιστική παράδοση πολλών αιώνων, την οποία μετέφεραν στη νέα τους πατρίδα. Η μουσική που έφεραν μαζί τους επηρέασε τον τρόπο έκφρασης των λαϊκών στρωμάτων και αναδείχθηκε σε λαϊκή μουσική της πόλης (ρεμπέτικα). Πρόσφυγες οργανοπαίχτες και τραγουδιστές κυριάρχησαν στη λαϊκή μουσική σκηνή μέχρι το 1940. Οι πρόσφυγες έκαναν αισθητή την παρουσία τους και στον πνευματικό χώρο. Οι λογοτέχνες Γ. Σεφέρης, Η. Βενέζης, Κ. Πολίτης, Γ. Θεοτοκάς, Σ. Δούκας, ο ζωγράφος και συγγραφέας Φ. Κόντογλου και ο μουσικός Μ. Καλομοίρης είναι μερικοί από τους πολλούς Μικρασιάτες που διέπρεψαν στα γράμματα και τις τέχνες, πλούτισαν τη νέα ελληνική γλώσσα και συνέβαλαν στην εξέλιξή της. Γενικότερα, σημαντική υπήρξε η προσφορά των προσφύγων στη διαμόρφωση της σημερινής ελληνικής ταυτότητας».

Θέμα Β1

α.

Στις προγραμματικές δηλώσεις του Χαρίλαου Τρικούπη στη βουλή γίνεται λόγος για την ανάγκη ανόρθωσης του τόπου. Η ανόρθωση αυτή θα επιτευχθεί με τη δημιουργία φραγμών κατά των υπερβασιών της κυβερνήσεως και της Βουλής και με τη λήψη των κατάλληλων μέτρων που θα συντελούσαν στην υλική πρόοδο και την οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Οι βασικές γραμμές του εκσυγχρονιστικού προγράμματος είναι οι εξής:

σελ. 82 : «Το τρικουπικό κόμμα ήδη από το 1875 ... συγκοινωνιακού δικτύου της χώρας».

«Το τρικουπικό κόμμα ήδη από το 1875 παρουσίασε ένα συστηματικό πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της χώρας, αρκετά κοντά στις αντιλήψεις του Κουμουνδούρου, το οποίο προέβλεπε:

- συγκρότηση κράτους δικαίου,
- εξορθολογισμό της διοίκησης, κυρίως με τον καθορισμό των προσόντων των δημοσίων υπαλλήλων, ώστε να περιοριστεί η ευνοιοκρατία,
- ανάπτυξη της οικονομίας και κυρίως ενίσχυση της γεωργίας,
- βελτίωση της άμυνας και της υποδομής, κατά κύριο λόγο του συγκοινωνιακού δικτύου της χώρας».

«Για την υλοποίηση αυτού του προγράμματος έγιναν οι εξής προσπάθειες ... το κράτος κήρυξε πτώχευση».

«Για την υλοποίηση αυτού του προγράμματος έγιναν οι εξής προσπάθειες:

1. οργανωτικές μεταβολές και βελτίωση των οικονομικών του κράτους, με την αύξηση των φόρων και τη σύναψη δανείων και
2. παροχή κινήτρων στην ιδιωτική πρωτοβουλία για επενδύσεις.

Οι τρικουπικοί ακολούθησαν με συνέπεια αυτό το πρόγραμμα, το οποίο όμως είχε ως αποτέλεσμα την εξάντληση των φορολογουμένων και την υπερβολική επιβάρυνση του προϋπολογισμού. Το 1893 το κράτος κήρυξε πτώχευση».

[Προαιρετικά : σελ. 83 : Ο Τρικούπης αποδεχόταν χωρισμό εξουσιών και όχι έλεγχο τους από το κόμμα, θεωρούσε το κράτος μοχλό οικονομικής ανάπτυξης και επεδίωκε εκσυγχρονισμό με κάθε κόστος. Στα εδάφη της Θεσσαλίας, όπου κυριαρχούσε η μεγάλη ιδιοκτησία, οι τρικουπικοί υποστήριζαν τους μεγαλογαιοκτήμονες. Σε αντίθεση με τον Δηλιγιάννη που υποστήριζε αργή οικονομική ανάπτυξη που θα βασιζόταν σε

παραδοσιακές παραγωγικές δραστηριότητες, ο Τρικούπης επεδίωκε να προσελκύσει στην ελληνική οικονομία το χρηματιστικό κεφάλαιο].

β.

Η απάντηση είναι στις σελ.86-87: «Κατά την περίοδο της διακυβέρνησης ... διοικητικού χαρακτήρα», με εξαίρεση στο απόσπασμα αυτό τα σημεία που αφορούν τον Δηλιγιάννη και την πολιτική του βασιλιά Γεωργίου.

«Κατά την περίοδο της διακυβέρνησης της χώρας από τον Χαρίλαο Τρικούπη, το όραμα για ένα σύγχρονο κράτος, το οποίο θα ήταν οικονομικά ανεπτυγμένο και ισχυρό στη διεθνή σκηνή, δεν πραγματοποιήθηκε. Παρά τη φορολογική επιβάρυνση των πολιτών, το κράτος οδηγήθηκε σε πτώχευση. Αστοί και διανοούμενοι απογοητεύονταν όλο και περισσότερο από τη γενικότερη κατάσταση και την αναποτελεσματικότητα του κράτους, το οποίο χαρακτηριζόταν από μια βραδυκίνητη γραφειοκρατία. Δεν έβλεπαν την επιθυμητή οικονομική ανάπτυξη, ενώ διαπίστωναν ότι μεγάλωνε η απόσταση από τα ευρωπαϊκά κράτη. Ανάλογη δυσαρέσκεια επικρατούσε και σε μεγάλο μέρος των μικροκαλλιεργητών. Οι αξιωματικοί του στρατού ήταν επίσης δυσαρεστημένοι, καθώς εκτιμούσαν ότι λόγω οικονομικής αδυναμίας ο στρατός θα ήταν αναποτελεσματικός σε περίπτωση πολέμου. Όλα αυτά οδήγησαν σε κρίση της εμπιστοσύνης προς τα κόμματα συλλήβδην, οι άνθρωποι πίστευαν ότι οι θεσμοί και τα κόμματα δεν ήταν ικανά να υλοποιήσουν τις επιθυμίες τους.

Στο διάστημα από την πτώχευση του 1893 έως τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 τα δύο μεγάλα κόμματα προσπάθησαν να υλοποιήσουν το πολιτικό τους πρόγραμμα, χωρίς όμως επιτυχία, γεγονός που δημιούργησε την εικόνα ενός γενικού αδιέξοδου. Ούτε το δηλιγιαννικό κόμμα μπόρεσε, ελλείψει χρημάτων, να τηρήσει την υπόσχεσή του για λιγότερους φόρους, ούτε το τρικουπικό να συνεχίσει το εκσυγχρονιστικό του πρόγραμμα.

Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897, που τελείωσε με ολοκληρωτική ήττα της Ελλάδας, επέτεινε το πολιτικό αδιέξοδο. Η δυσπιστία προς τα κόμματα κορυφώθηκε και έδωσε στον Γεώργιο την ευκαιρία να επιβληθεί στο Κοινοβούλιο και να ασκεί προσωπική πολιτική. Όσες μεταρρυθμίσεις έγιναν μέχρι το 1909, κατά κύριο λόγο από κυβερνήσεις του τρικουπικού κόμματος υπό την ηγεσία του Γεωργίου Θεοτόκη, ήταν διοικητικού χαρακτήρα (π.χ. αποκέντρωση)».

Θέμα Β2

α.

Η απάντηση στην ερώτηση απαιτεί συνδυασμό ανάλυσης των πηγών και των δεδομένων του σχολικού βιβλίου.

Κατ' αρχήν πρέπει να αναφερθούν τα δεδομένα του σχολικού βιβλίου σχετικά με το κίνημα στο Γουδί και τα αιτήματα που προέβαλε ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος σε συνδυασμό όμως με σχολιασμό του κειμένου της πηγής α.

σελ. 88-90 : «Το 1909 συντελείται μια τομή ... επιτύχει τις επιδιώξεις του».

«Το 1909 συντελείται μια τομή στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας γενικότερα, και των πολιτικών κομμάτων ειδικότερα. Στις 15 Αυγούστου 1909 εκδηλώθηκε κίνημα στο Γουδί, το οποίο έγινε από τον Στρατιωτικό Σύνδεσμο, μια μυστική ένωση στρατιωτικών, με αιτήματα που αφορούσαν μεταρρυθμίσεις στο στρατό, τη διοίκηση, την εκπαίδευση και τη δημοσιονομική πολιτική. Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος δεν εγκαθίδρυσε δικτατορία, αλλά προώθησε τα αιτήματά του μέσω της Βουλής. Με αφορμή το κίνημα, έγινε στις 14 Σεπτεμβρίου μεγάλη διαδήλωση των επαγγελματικών σωματείων της πρωτεύουσας. Οι διαδηλωτές υποστήριξαν το διάβημα του Στρατιωτικού Συνδέσμου και υπέβαλαν ψήφισμα στο παλάτι με το οποίο ζητούσαν την επίλυση σειράς οικονομικών αιτημάτων. Υπό την πίεση του Συνδέσμου η Βουλή ψήφισε, χωρίς ιδιαίτερη προετοιμασία και συζήτηση, μεγάλο αριθμό νόμων, που επέφεραν ριζικές αλλαγές. Το Φεβρουάριο του 1910 η Βουλή αποφάσισε την αναθεώρηση ορισμένων άρθρων του συντάγματος. Έτσι

προκηρύχθηκαν εκλογές, από τις οποίες προήλθε αναθεωρητική βουλή. Στις 15 Μαρτίου 1910 ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος διαλύθηκε έχοντας επιτύχει τις επιδιώξεις του».

Σχολιασμός πηγής α.

Οι δυσχερείς γενικά περιστάσεις (: οικονομική δυσπραγία, πτώχευση κράτους 1893, βραδυκίνητη γραφειοκρατία, αυξανόμενη απόσταση από τα ευρωπαϊκά κράτη, αναποτελεσματικότητα στρατού σε περίπτωση πολέμου, κρίση εμπιστοσύνης σε θεσμούς και κόμματα, η αποτυχία του τρικουπικού και του δηλιγιαννικού κόμματος να υλοποιήσουν το πολιτικό τους πρόγραμμα μετά την πτώχευση του 1893 έως το 1897 και η επίταση του πολιτικού αδιεξόδου μετά την ολοκληρωτική ήττα της Ελλάδας στον πόλεμο του 1897) αποτελούν για τον Σ.Σ. στην προκήρυξη που απευθύνει στο σύνολο του ελληνικού λαού την αιτιολόγηση του κινήματος στο Γουδί ως αναγκαία και εύλογη αντίδραση του στρατού στην αδιέξοδη εσωτερική και εξωτερική κατάσταση της Ελλάδας.

Αναλυτικότερα :

Η αποτυχία του τρικουπικού και του δηλιγιαννικού κόμματος να υλοποιήσουν το πολιτικό τους πρόγραμμα, στο χρονικό διάστημα μετά την πτώχευση του 1893 έως το 1897, δημιούργησε την εντύπωση ενός γενικού αδιεξόδου, το οποίο επιτάθηκε με την ολοκληρωτική ήττα της χώρας στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897. Ειδικότερα, στο οικονομικό επίπεδο λόγω έλλειψης χρημάτων δεν τηρήθηκαν οι υποσχέσεις του δηλιγιαννικού κόμματος για μείωση της φορολογίας και το τρικουπικό κόμμα δεν κατάφερε να συνεχίσει το εκσυγχρονιστικό του πρόγραμμα, ενώ παράλληλα επιβλήθηκε το 1898 στην Ελλάδα ο επαχθής Δ.Ο.Ε και μετά το 1897 προστέθηκε στις πολλαπλές, λόγω του υπέρογκου εξωτερικού χρέους, υποχρεώσεις της χώρας η υποχρέωση καταβολής υπέρογκης πολεμικής αποζημίωσης στην Τουρκία. Η στασιμότητα της οικονομικής ανάπτυξης και η αυξανόμενη απόσταση από τα ευρωπαϊκά κράτη είχε προκαλέσει την απογοήτευση αστών, διανοούμενων και μικροκαλλιεργητών που έβλεπαν να δαιμονίζεται η αναποτελεσματικότητα του κράτους και η βραδυκίνητη γραφειοκρατία του. Επίσης, οι αξιωματικοί του στρατού, που είχαν επισείσει την προσοχή στις συνέπειες της οικονομικής αδυναμίας του κράτους στην αποτελεσματικότητα του στρατού και είδαν τους φόβους τους να γίνονται πράξη μετά την οδυνηρή ήττα στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897, είχαν κάθε λόγο να είναι δυσαρεστημένοι και εξαγριωμένοι με τη γενικότερη κατάσταση.

Στο πολιτικό επίπεδο έντονη παρέμενε η κρίση εμπιστοσύνης των πολιτών προς τα κόμματα συλλήβδην, καθώς οι άνθρωποι πιστεύουν πλέον ότι θεσμοί και κόμματα αδυνατούν να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες τους. Ιδιαίτερα μετά την ήττα του 1897 η δυσπιστία των πολιτών στα κόμματα κορυφώθηκε, γεγονός που έδωσε στον Γεώργιο την ευκαιρία να επιβληθεί στο κοινοβούλιο και να ασκεί προσωπική πολιτική. Οι περιορισμένης εμβέλειας μεταρρυθμίσεις διοικητικού χαρακτήρα από κυβερνήσεις του διαδόχου του Τρικούπη, Γ. Θεοτόκη, δεν πέτυχαν να αναστρέψουν το αρνητικό κλίμα ούτε και η μαχητική κοινοβουλευτική ομάδα των Ιαπώνων υπό τον Δ. Γούναρη (1906-1908) μπόρεσε να διορθώσει την αδυναμία του πολιτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις της κοινωνίας.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Σ.Σ. έργο του Βασιλιά και της κυβέρνησης πρέπει να γίνει η ανόρθωση «των κακώς εν γένει εχόντων». Πιο συγκεκριμένα :

- a) καθίσταται αναγκαία η αναδιοργάνωση του Στρατού και του Ναυτικού με άμεση υλοποίηση δύο προτάσεων :
 1. Ο Διάδοχος και οι Πρίγκηπες χωρίς όμως ενεργό ανάμιξη και συμμετοχή στη διοίκηση του στρατού μπορούν να διατηρούν τους στρατιωτικούς βαθμούς και το δικαίωμα της προαγωγής τους κατά τη βούληση του Βασιλιά.
 2. Ο Βασιλιάς πρέπει κατά το διορισμό των υπουργών να απαιτεί οι υπουργοί Στρατιωτικών και Ναυτικών να προέρχονται από τους ανώτατους ε.ε. ή ε.α. αξιωματικούς του στρατού και του ναυτικού.

- β) Η διοίκηση της χώρας πρέπει να καταστεί «χρηστή και έντιμος» για να καταπολεμηθούν φαινόμενα διαφθοράς μέσω του διοικητικού μηχανισμού. (Ο Βενιζέλος το 1911 θα καθιερώσει το διορισμό δημοσίων υπαλλήλων με δημόσιους διαγωνισμούς και θα μεριμνήσει για την αναδιοργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης).
- γ) Είναι απαραίτητη η αναμόρφωση της δικαιοσύνης με ιδιαίτερη έμφαση σε τρεις παραμέτρους :
1. ταχύτητα στη διαδικασία απονομής δικαιοσύνης,
 2. ενίσχυση της αμεροληψίας και
 3. εδραίωση του σεβασμού των δικαστικών στην ισονομία.
- δ) Η αναδιοργάνωση της εκπαίδευσης κρίνεται αναγκαία, ώστε να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της καθημερινής ζωής και στις στρατιωτικές ανάγκες της χώρας.
- ε) Είναι απολύτως αναγκαία η επίρρωση της συνταγματικής νομιμότητας και συνακόλουθα του σεβασμού βασικών διατάξεων του συντάγματος, που εξασφαλίζουν τη ζωή, τιμή και περιουσία των πολιτών.
- στ) Είναι επίσης απαραίτητη προϋπόθεση για την έξοδο από τις «δυσχερέστερες περιστάσεις» η άμβλυση της οικονομικής δυσπραγίας και η ανόρθωση των οικονομικών.
Πρέπει τέλος να σημειωθεί ότι ο Σ.Σ. δεν θέτει στην προκήρυξη του πολιτειακό ζήτημα ούτε παρουσιάζει ως αναγκαία την εγκαθίδρυση δικτατορίας, αλλά αναγνωρίζοντας το ισχύον πολιτικό καθεστώς και τις αρμοδιότητες του Βασιλιά θα προωθήσει τα αιτήματά του μέσω της Βουλής, ασκώντας κυρίως πίεση για ταχείες εργασίες στην ψήφιση μεγάλου αριθμού νόμων που επέφεραν ριζικές αλλαγές.

β.

Στο δεύτερο τμήμα της απάντησης κατ' αρχήν απαιτείται συνδυασμός των δεδομένων του σχολικού βιβλίου και της πηγής β σχετικά με το εκσυγχρονιστικό πρόγραμμα του Βενιζέλου.

σελ. 91-92 : «Οι εκσυγχρονιστές συσπειρώθηκαν ... μέλη της Εθνοσυνέλευσης».

«Οι εκσυγχρονιστές συσπειρώθηκαν γύρω από το πρόσωπο του κρητικού ηγέτη Ελευθερίου Βενιζέλου, ο οποίος εξελέγη χωρίς να συμμετέχει στην προεκλογική αναμέτρηση. Η πρώτη δημόσια εμφάνιση του Βενιζέλου ως ελλαδίτη πολιτικού έγινε στις 5 Σεπτεμβρίου 1910 με μία ομιλία στην πλατεία Συντάγματος, στην οποία έκανε προγραμματικές δηλώσεις, με τις οποίες υποστήριξε μετριοπαθείς μεταρρυθμίσεις. Στόχευε σε εκσυγχρονισμό του πολιτικού συστήματος, με την εξισορρόπηση των συμφερόντων όλων των κοινωνικών στρωμάτων. Βασικές θέσεις του προγράμματός του ήταν η κοινωνική γαλήνη, η ελάφρυνση των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων, ο εκσυγχρονισμός του κρατικού μηχανισμού, με σκοπό την αποτελεσματικότερη λειτουργία του, και στρατιωτικοί εξοπλισμοί για την πραγματοποίηση των εθνικών διεκδικήσεων. Επίσης, παρά την πίεση των οπαδών του υποστήριξε την αναθεώρηση του υπάρχοντος συντάγματος και όχι την ψήφιση νέου. Πολιτειακό ζήτημα δεν έθεσε. Προανήγγειλε την ίδρυση ενός κόμματος αρχών, το οποίο θα ήταν φορέας των μεταρρυθμίσεων. Το κόμμα ιδρύθηκε και τυπικά στις 22 Αυγούστου 1910, από μέλη της Εθνοσυνέλευσης».

Σχολιασμός πηγής β.

Η πρώτη δημόσια εμφάνιση του Βενιζέλου ως ελλαδίτη πολιτικού έγινε στις 5 Σεπτεμβρίου με μια ομιλία στην πλατεία Συντάγματος, στην οποία έκανε προγραμματικές δηλώσεις, με τις οποίες υποστήριξε μετριοπαθείς μεταρρυθμίσεις. Στόχευε σε εκσυγχρονισμό του πολιτικού συστήματος, με την εξισορρόπηση των συμφερόντων όλων των κοινωνικών στρωμάτων. Το συγκεκριμένο απόσπασμα του λόγου διαιρείται σε δύο θεματικές ενότητες.

Η πρώτη ενότητα προσδιορίζει περιληπτικά τα αίτια που οδήγησαν στο κίνημα στο Γουδί εντοπίζοντας ταυτόχρονα τους προβληματικούς τομείς της κρατικής οργάνωσης, στους

οποίους είναι αναγκαίες οι διορθωτικές μεταρρυθμίσεις με τη λήψη διορθωτικών μέτρων. Πιο συγκεκριμένα, εντοπίζονται τα εξής :

A. στη δικαιοσύνη :

1. απαρχαιωμένη και αναχρονιστική αστική και εμπορική νομοθεσία.
2. βραδύτητα στην απονομή δικαιοσύνης.

B. στην εκπαίδευση :

1. παροχή ανεπαρκούς μόρφωσης.
2. δημιουργία απόφοιτων που παρασιτούν σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού και είναι ανίκανοι να συνεισφέρουν στην παραγωγική διαδικασία.

Γ. στην κεντρική διοίκηση :

- φατριαστική δόμηση.

Δ. στην κρατική πρόνοια για τις παραγωγικές τάξεις :

1. έλλειψη αγροτικής ασφάλειας.
2. αδιαφορία για τους εργάτες και τους αγρότες.

E. στο στράτευμα :

- ανικανότητα στην αξιοποίηση των οικονομικών δυνατοτήτων της χώρας για οργάνωση αξιόμαχου και ετοιμοπόλεμου στρατού.

Η δεύτερη θεματική ενότητα παρουσιάζει τις θέσεις του Βενιζέλου για τη στάση που πρόκειται να τηρήσει στο πολιτειακό ζήτημα. Αναγνωρίζει άμεσα την αναγκαιότητα της αναθεώρησης του υπάρχοντος Συντάγματος, εκδηλώνοντας έτσι έμμεσα τη διαφωνία του με τις επιδιώξεις των οπαδών του για την ψήφιση νέου. Επισημαίνει ότι η Βουλή που προήλθε από τις εκλογές της 8^{ης} Αυγούστου 1910 θα πρέπει να επιδιώξει διευρυμένη αναθεώρηση, για να ικανοποιηθούν τα αιτήματα της Κοινής Γνώμης, δηλώνει όμως με σαφήνεια ότι διαφωνεί με την αναθεώρηση διατάξεων του Συντάγματος που αφορούν στο πολίτευμα, καθορίζουν την εξουσία, το πρόσωπο του Βασιλιά και την τάξη της διαδοχής (στο θρόνο).

Μετά την παράθεση του εκσυγχρονιστικού προγράμματος του Βενιζέλου και το σχολιασμό της πηγής είναι αναγκαία η καταγραφή των τροποποιήσεων και των νομοθετικών ρυθμίσεων της κυβέρνησης του E. Βενιζέλου το 1911, όπως αναφέρονται στο σχολικό βιβλίο σελ. 92-93 : «Το πρώτο εξάμηνο του 1911 ... κοινοβουλευτικές συζητήσεις».

«Το πρώτο εξάμηνο του 1911 ψηφίστηκαν από τη Βουλή 53 τροποποιήσεις μη θεμελιωδών διατάξεων του συντάγματος. Δεν έγιναν ριζικές αλλαγές, αλλά αντίθετα, ενισχύθηκε η θέση της μοναρχίας και επετράπη στο βασιλιά, παρά τη συνταγματική απαγόρευση, να συμμετάσχει στη διαδικασία της αναθεώρησης. Οι σπουδαιότερες τροποποιήσεις αφορούσαν τη διασφάλιση της διάκρισης των εξουσιών, το ασυμβίβαστο μεταξύ στρατιωτικής και δημοσιοϋπαλληλικής ιδιότητας αφ' ενός και βουλευτικού αξιώματος αφ' ετέρου, και τη μονιμότητα των δικαστικών και των δημοσίων υπαλλήλων. Η κυβέρνηση Βενιζέλου ψήφισε επίσης 337 νέους νόμους, οι οποίοι εισήγαγαν μεταρρυθμίσεις που αφορούσαν όλο το φάσμα του δημόσιου και ιδιωτικού βίου: π.χ. διορισμός δημοσίων υπαλλήλων με δημόσιους διαγωνισμούς, καθιέρωση κανονισμών εργασίας σε βιοτεχνίες και βιομηχανίες, διανομή γης στη Θεσσαλία, αναδιοργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης, βελτίωση της διαδικασίας απονομής της δικαιοσύνης, αναθεώρηση του κανονισμού της Βουλής με σκοπό να διαθέτουν οι υπουργοί περισσότερο χρόνο για κοινοβουλευτικές συζητήσεις κ.λ.π.».

Συμπέρασμα :

Γενικά παρατηρείται ότι πολλά από τα αιτήματα του Στρατιωτικού Συνδέσμου για το στρατό, τη διοίκηση, τη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση και τη δημοσιονομική πολιτική βρίσκουν εφαρμογή από την πολιτική του Βενιζέλου τόσο ως προγραμματικές δηλώσεις όσο και ως άρθρα του συντάγματος αλλά και νομοθετικές ρυθμίσεις. Ακόμη Βενιζέλος και Σ.Σ. συμφωνούν και ως προς το πολιτειακό ζήτημα, μια και οι δύο δεν επιθυμούν την αλλαγή του πολιτεύματος, αλλά την προώθηση των αλλαγών μέσω μεταρρυθμίσεων. Στο μεγαλύτερο μέρος τους δηλαδή έγιναν πραγματικότητα οι αλλαγές που επιθυμούσε ο Σ.Σ.